

Macaristan'da AB Temel Değerlerinden Geriye Gidiş: AB Acz İçinde mi?

Avro krizi, krizden çıkış yolları, yeni mali reformlar derken, 8 yıllık AB üyesi Macaristan'ın "temel AB değerlerinden uzaklaşması" şeklinde yorumlanabilecek gelişmeler Türkiye'de çok sınırlı bir kesimin dikkatine çekti. Oysa Macaristan'daki gelişmeler hem AB, hem de Türkiye açısından çok yakından izlenmesi gereken bir sürecin varlığını ortaya koymakta.

¹ <http://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1155/Nilgun+Arisan+Eralp>

Her ne kadar Macaristan'ın AB değerlerinden uzaklaşması 2012 yılında yürürlüğe giren yeni Anayasasına bağlansa da, aslında ülkede bu süreç çok çelişkili bir şekilde Macaristan'ın AB dönem başkanı olduğu 2011 yılının ilk yarısında başladı. Merkez sağ Fidesz Partisi'nin 2010 yılında üçte iki çoğunlukla Victor Orban'ın başkanlığında ikinci kez seçimleri kazanmasından sonra, 2011 yılında Macaristan Hükümeti tarafından çıkarılan, basın özgürlüğünü ciddi bir biçimde sınırlayan, üyeleri hükümet tarafından atanan bir "Medya Konseyi"ne yazılı ve görsel basın üzerinde denetim ve ceza yetkisi veren yeni basın yasası AB'nin belirli kesimlerinde ciddi rahatsızlık yarattı. Başbakan Victor Orban'ın "Macaristan'ın içişlerine karışılması" şeklinde yorumladığı bu tepkiler ağırlıklı olarak Avrupa Parlamentosu'nun Sosyalist ve Liberal grubundan geliyor ve bu yasa ile "Macaristan'ın diktatörlük yönünde ilerlediğini" ifade ediyordu. Ancak Avrupa Parlamentosu'nda merkez sağ partilerin – Macaristan'da yönetimde bulunan Fidesz Partisi'nin de- temsil edildiği ve Parlamento'daki en büyük grup olan "Avrupa Halk Partisi Grubu" (European People's Party) ve kendisi de İtalyan basınına çeşitli kısıtlamalar getiren Berlusconi ne yazık ki Orban'ı destekliyorlardı.

Macar Hükümeti, üçte iki çoğunlukla başa geldiklerini, bunun kendilerine her türlü yetki ve meşruiyeti sağladığını ileri sürerek 2011 yılında AB dönem başkanlığı ile eşanlı olarak çıkardığı basın özgürlüğünü kısıtlayan yasa ile yetinmedi, önemli başka özgürlükleri de kısıtlayan bir Anayasa hazırlığına girişti. Başbakan Victor Orban tarafından Macaristan'ın komünizm sonrası dönüşüm sürecini tamamlayan bir "rejim değişikliği" olarak sunulan ve 1 Ocak 2012'de yürürlüğe giren yeni Macar Anayasası içeride ve dışarıda tepkiyle karşılandı. "Demokrasinin sadece seçimleri kazanmak olmadığına dikkat çeken bu tepkiler yeni Anayasa'yı demokrasiyi ve temel özgürlükleri sınırladığı iddiası ile eleştiriyorlar. Yeni Macar Anayasası ve onun temel teşkil ettiği bazı kanunlar, Macar Merkez Bankası'nın, Anayasa Mahkemesi'nin de yargı sisteminin, mali denetim mekanizmalarının bağımsızlığına sınırlamalar getiriyor.

Bugüne kadar Macaristan'da temel özgürlükleri sınırlayarak AB değerleri ile çelişen bu Anayasa'ya net bir şekilde karşı çıkan tek üye ülke Fransa oldu. Avrupa Parlamentosunda da Sosyalistler, Liberaller ve Yeşiller yeni Macar Anayasası'nı sert bir şekilde eleştiriyorlar. Avrupa Halk Partisi grubundan şu ana kadar ortak bir ses çıkmış değil.

Yeni Anayasa'nın yürürlüğe gireceği ve Macar Merkez Bankası'nın bağımsızlığının sınırlanacağı 2011 yılı sonuna doğru kesinleştiğinde, Uluslararası Para Fonu ve Avrupa Birliği, bu yıl vadesi gelen 4.6 milyar Euro'luk borcu olan ve Fitch tarafından kredi değerlendirme notu BB +'a düşürülen Macaristan'a sağlayacakları 20 milyar Euro'luk ihtiyat kredisi görüşmelerini askıya aldılar. Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin AB antlaşmaları ile getirilen önkoşullarından biri olan, ayrıca mali istikrar açısından da önem taşıyan "merkez bankası bağımsızlığı"nın kısıtlanması karşısında bu tepki normal gözükabilir. Nitekim IMF ve AB'nin bu adımı karşısında panikleyen Macaristan bu hafta IMF ve AB yetkilileri ile ikna görüşmelerine başlayacak.

Ancak, salt merkez bağımsızlığının bağımsızlığını sınırlamakla kalmayan, AB'nin demokrasi ve temel özgürlükler konusundaki değerlerini hiçe saymaya başlayan Macaristan karşısında, AB'nin ülkenin içinde bulunduğu zor ekonomik koşullardan da faydalanarak, IMF ile birlikte "kredi musluklarını kapatma" tehdidinde bulunması hem yetersiz, hem de açıkçası AB'yi "acz" içersinde gösteren bir adım olur düşüncesindeyiz.

Genişlemeyi en etkin dış politika aracı olarak gören, bu şekilde özellikle de Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin demokratikleşme sürecine önemli katkıda bulunmakla övünen AB'nin, bu süreçte geriye giden bir üyesine karşı başka bir yaptırım uygulayamaması AB için de bir utanç vesilesi olur herhalde.

Ne yazık ki AB'nin yaptırımları hiç de adil olmayan bir şekilde üye ülkelerden ziyade büyük ölçüde aday ülkeler için geçerli. Siyasi kriterleri yerine getiremeyen aday ülkelerin AB içine alınmaları mümkün değil. Bu kriterleri yerine getiremeyenler AB ile katılım müzakerelerine başlayamıyorlar. Müzakerelere başlayan aday ülkelerin ise "*Birlik'in temelini oluşturan özgürlük, demokrasi, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin ciddi ve sürekli olarak ihlal etmeleri*" durumunda müzakere süreci askıya alınabiliyor. Oysa AB, temel değerlerini ihlal eden üye devletleri AB dışına çıkarma yetkisine sahip değil.

AB'nin aday ülkelere karşı üye ülkelerden daha fazla yaptırım gücü olduğu tespitine örnek vermek gerekirse, 1990'ların sonunda bir aday ülke konumunda bulunan Slovakya'nın aşırı milliyetçi bir başbakanından (Vladimir Meciar) kurtulmasını sağlayabilmiş, ancak 2000 yılında aşırı sağcı Jörg Haider'in partisinin hükümette yer almasını – uygulamaya çalıştığı çeşitli yaptırımlara karşın - engelleyememiş olduğu gösterilebilir.

Peki AB Macaristan karşısında, IMF ile ortak olarak uygulayabileceği kredi kısıtlaması dışında tamamen aciz bir durumda mı? Hayır. 2009 yılı sonunda yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması'nın 7. maddesine göre bir üye ülke AB'nin demokrasi ve temel özgürlükler konusundaki değerlerini ciddi ve sürekli bir şekilde hiçe sayarsa, AB'nin elinde o ülkenin karar alma mekanizmasındaki oy hakkını askıya alma yetkisi bulunmakta.

Ancak bu yetkiyi kullanabilmek için AB'nin kendisini AB yapan değerlere sahip çıkması, bu yönde güçlü bir siyasi irade ortaya koyması lazım. Aksi takdirde kendisi ile çelişeceği gibi, hem üye, hem de bir ölçüde aday ülkeler üzerinde zaten zayıflayan yaptırım gücü iyice yara almış olacak. Bizler de hüznle demokrasi ve temel özgürlüklerin AB için artık Avro'nun kurtarılması kadar önem taşıyıp taşımadığını düşünmeye başlayacağız.

Yukarı da ifade ettiğimiz gibi şu ana kadar bir tek Fransa ve Avrupa Parlamentosundaki sosyalist, liberal ve yeşil gruplar, Macaristan'ı otoriter bir rejime doğru yönelten yeni anayasasına karşı çıktılar. AB'nin lideri konumuna yerleşen Almanya'dan, "demokrasinin beşiği" olduğunu öne süren İngiltere'den henüz bir eleştiri gelmedi. Avrupa Parlamentosu'ndaki en güçlü grup olan, merkez sağ partiler grubu Avrupa Halk Partisi de kesin bir tutum benimseyebilmiş değil.

Şu anda demokratik bir anayasa hazırlığı içinde bulunan, en azından böyle bir iddiası olan ve AB üyeliği hedefinden kesinlikle vazgeçmediğini çeşitli vesilelerle vurgulayan Türkiye'nin de bu süreci yakından takip etmesi gerekiyor.